

AFFLICTI; Grac, male habiti, id est, omnibus modis vexati;

VERS. 38. — QUIDUS DIGNUS NON ERAIT MUNDUS..., id est: Viri tanti, et quorum consuetudine et consorio dignus non erait mundus, ex urbibus et vicis expulsi errabant in solitudinibus... , MONTIBUS; latitabant in speluncis et cavernis, c.c.

VERS. 39. — ET HI OMNES TESTIMONIO FIDEI PROBATI. Grac: Testimonium probati per fidem; Syl: De quibus extitit testimonium quodam eorum; id est: Et hi omnes, de quibus in toto hoc capite, estis ob fidem servatam et propugnatam, divino testimonio in Scripturis fuerint approbati et laudati,

NON ACCEPERUNT REPROMISSIONEM, id est, tunc tam men temporis, seu toto veteris Testamenti tempore, non recepierunt bona promissa, coelestem scilicet habitudinem,

VERS. 40. — DEO PRO NOBIS ALIQUID MELIUS PROVISA?

Apóstolus ad prophetas, polissimum ad Elizam, et palli ejus heredem Eliseum, qui etiam, 4 Reg. 1, vocatur homo pietus, et zona pelice accinctus rebus. Porro usi sunt prophete melote; quasi vili et aspero amictu. Ita S. Joannes: Baptista prædicans vestitus erat cilicio = pili camelorum connecto, et zona pelice cinctus. Hinc et sancti crenatus olim melote sunt usi.

Ereptes, id est, desituti rebus necessariis. Tali fuit Elias fugiens Jezebel, quem Deus pane per corvum submerso alere debuit; item Judas Machabeus, qui cum sociis infer rebus vitam degens fons cibo vesculatur, 2 Mach. 5.

Angustiatis, id est, angustias pressi, ut David, quando à Saône coarctatus desperat ut se posse evadere, 1 Reg. 23, et Elias, quando fugiens à facie Jezebel peiuit anima sue ut moreretur, 5 Reg. 49.

Affliti, id est, male habiti, male tractati et minicati, eos exemplum affuerunt Amos propheta, quem Epiphanius narrat ab Amasio sacerdote Bethel assidue vaporasse, tandemque ab ejus filio secundum tempora fuste percussum occubuisse.

VERS. 58. — QUIDUS DIGNUS NON ERAIT MUNDUS; q. d. Hi viri sancti tantum dignitos erant, ut mundus eos habere non mereretur. Ipsi enim suis apud Deum precibus urbes et provincias, in omnibus totum conservabant. Unde Elie, cum rapere, suclamavit Eliseus: Pater mihi (te), curris Israel et ariaga ejus.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad proximam redigenda.

CIRCA FIDEM.

Primum notandum quoniam necessaria sit; quandoquidem sine fide moquum salutis facta est. Ab initio mundi quicumque Deus plauerunt, per fidem plauerunt; per fidem scilicet in Deum, seu quia Dei dictis crediderunt et confidierunt; ita ut sine fide impossibile sit placere Deo, v. 6. Hinc fides initium creaturae Dei, radix salutis, ex qua nascitur justitia et sanctitas quia Deus placemus, et cui promissa est salus eterna. Quanta itaque debet esse nostra sollicitudo de fide? quia frequenter et quam ardenter orandum: Domine, da fidem, adage fidem. Secundo notandum quoniam necessaria sit Christiano, praesertim in afflictionibus, ut constanter patiatur et cum merito. Recordare tunc egregie hujus

descriptionis quam D. Paulus Hebreis afflictis exhibet, ut eos soletur, roboret et ad perseverantiam animet. *Fides est sperandorum substantia, hypostasis, substantia et existentia rerum: dicitur quia secundum substantiam et existentiam rebus speratis, facit eas stare et subsistere. Ut ergo fide tua; ita ut in mente tua existat et subsistat per fidem aeterna beatitudine, regnum celorum patientibus promissum; et patieris cum gaudio: Communicantes Christi passionibus gaudete... . Fides est argumentum, elenchus, demonstratio, convictionis non apparentium: est quasi dioptra quia res remotissimas et aliis non conspicere quasi proximevidentur. Hac ergo patiens utere dioptra divina, oculo fidei aeterna vita bona conspicias dieque*

428
NATURALIS TESTIMONIUM
DEO PER singularem in nos bonitatem, providente, ut usque ad tempora nostra, nimirum usque ad ascensionem Christi, nemini sanctorum patet aditus colorum.

UT NON SINE NOBIS CONSUMMARENTUR, id est: ut non ante novi Testamenti tempus, quod nostrum est, consummata consequerentur beatitudinem; animæ quidem, quam consecuti sunt per visionem Dei, quæ fruatur ad ascensionem Christi; corporis verò, quæ fructu nobiscum in resurrectione generali. Itaque neutram *sicut nobis*, id est, ante tempora nostra, recipiunt beatitudinem. Feliciora itaque tempora nostra. Tempus veteris Testamenti fuit laboris et expectationis, tempus nostrum est premissionis et fruitionis. Nos ergo pudeat, si pusillo sinu animo mercedem jamjam recipiunt, cum omnes antiquiores sancti tanta mala et tam fortius passi sint, licet diu præmium expectaturi.

430
CIRCA DIUINAM TESTIMONIUM.

In solitudinibus errantes, in montibus, et speluncis, et in cavernis terra. Deinde fugit Saulitem, tatuatus in speluncam Odoliam, inde in Ziph, inde in desertu Engaddi, 1 Reg. 22. Ibi centum prophetae occultati sunt, et gladio Jezabelis subducti per Abdiam, 3 Reg. 18. Nota Elias, Eliseum et filios prophetarum, communiter in montibus recessus esse, ac præserium Carmelum adamasse.

VERS. 59. — ET HI OMNES TESTIMONIO FIDEI PROBATI, etc. Illam scilicet quæ Antoninus dicitur promissio, mirum bonorum coelestium et consueta beatitudinis.

VERS. 40. — DEO PRO NOBIS MELIUS ALIQUID PROVISA? scilicet perfecte seu consummatum; perfecte enim accipitur promissio, quando resuscitatis ad immortalitatem corporis, sancti homines cum Christo regnabunt in celis; nam iam de tempore anima sola regnat, et beatam sunt, non homines, nisi syncœdœcia; loquitur autem Apostolus de hominibus: deinde, quia paulo ante de quibusdam dixit: *Ut melius inventum resurrectionem; ergo ergo de consummatione quæ per resurrectionem fieri debeat.*

431
CIRCA MUNDI CONTUMECTUM.

Ut non sitis nobis consummarentur. Non acceptum promissione, scilicet perfecte seu consummatum; perfecte enim accipitur promissio, quando resuscitatis ad immortalitatem corporis, sancti homines cum Christo regnabunt in celis; nam iam de tempore anima sola regnat, et beatam sunt, non homines, nisi syncœdœcia; loquitur autem Apostolus de hominibus: deinde, quia paulo ante de quibusdam dixit: *Ut melius inventum resurrectionem; ergo ergo de consummatione quæ per resurrectionem fieri debeat.*

432
CIRCA MUNDI FORTITUDINEM.

descriptionis quam D. Paulus Hebreis afflictis exhibet, ut eos soletur, roboret et ad perseverantiam animet; *Fides est sperandorum substantia, hypostasis, substantia et existentia rerum: dicitur quia secundum substantiam et existentiam rebus speratis, facit eas stare et subsistere. Ut ergo fide tua; ita ut in mente tua existat et subsistat per fidem aeterna beatitudine, regnum celorum patientibus promissum; et patieris cum gaudio: Communicantes Christi passionibus gaudete... . Fides est argumentum, elenchus, demonstratio, convictionis non apparentium: est quasi dioptra quia res remotissimas et aliis non conspicere quasi proximevidentur. Hac ergo patiens utere dioptra divina, oculo fidei aeterna vita bona conspicias dieque*

tibi cum Apostolo: *Momentaneum et leve tribulationis aeternam gloria pondus operatur in me. Quia major erit fides tua, et major patientia et in tribulatione laetitia. Sicut astronomi per dioptram, mira in celestibus animadvertisunt, antiquis ignota, sic sancti per fidem videm que non vident infideles: et sicut quod major et melior dioptria, eorum nova et clarissima etiam astronomi, sic quod major fides sanctorum, et major est eorum sanctitas, major rerum presentium contemptus, major in adversis patientia. Die ergo sapientem: Domine, adage mihi fidem.*

CIRCA MUNDI CONTUMECTUM.

Mirum habes de contumendo mundo documentum in sanctis patriarchis Abraham, Isaac et Jacob; qui licet longam ducturi essent vitam, terram tame non possederunt, domum non adificaverunt, in casulis, in tabernaculis mobilibus habitaverunt, ut hoc ipsi significarent se peregrinos et viatores esse, et alio tendere, nempe ad civitatem firmam, fundatam, immobilem, aeternam. Si hoc ante Christum, si tanta tunc mens et cordis fuit à temporalibus sequestriis, quid nunc Christiani cives sanctorum et domestici Dei?

Recordare te coeli civem, terra autem adversum: terra consequenter despicere, coelestis suspicere: ab omnibus terrenis mente et corde sequestratus, excepta desideria, ambela ad civitatem cuius artifex et conditor est Deus; non cujus opes, deliciae, beatitudines esse, ac præsumissemus, mirum bonorum coelestium et consueta beatitudinis.

CAPUT XII.

1. Ideoque et nos tantum habentes imponimus nullum testimoniū, deponentes omne pondus, et circumstantes nos peccatum, per patientiam curramus ad positionem nobis certamen:

2. Aspicientes in auctorū fidei, et consummatorem Jesum, qui proposito sibi gaudio, suscinit crucem, confusione contemptum, atque in dexterā sedis Dei sedet.

3. Recogitate enim cum qui talem sustinuit a persecutoribus adversum semetipsum contradictionem; ut ne fatigemini, animis vestris deficiens.

4. Nondum enim usque ad sanguinem resistitis, adversus peccatum regnantes.

5. Et obitū estis consolantes quia vobis tanquam filii loquiuntur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini; neque fatigaris dum ab eo argueris.

6. Quem enim diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit.

7. In disciplina perseverate; tanquam filii vobis offert se Deus; quis enim filius quem non corripit pater?

8. Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, et non filii estis.

9. Deinde patres quidem carnis nostra, crudiores habuimus, et reverebamur eos; non multo magis obtemperabimus Patri spirituum, et vivemus?

10. Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam eruditiebant nos; hic au-

tudo, Deus. Heu quoniam terra sordet, cum celum aspicio! Hic vanitas, cupiditas, momentaneitas; ibi rex veritas, lex charitas, modus aeternitas: haec ultima verba sunt D. Aug., epist. 5, ad Marcellinum.

CIRCA FORTITUDINEM.

Falso dicunt ab impia fidem et fortitudinem esse incompatibilis: immo nulla maior fortitudo quam quæ ex fide, quæ nec ferrum, nec ignem, nec armam, nec leones timet, ut habes in v. 33, 34, etc. Mirum habes hujus fidei et fortitudinis exemplum in Moysi, qui regnum, opes, delicias Egypti postposuit opprobrio Christi, qui regis edictum non timuit, Exod. 10. v. 28. Hujus fortitudinis præsguum dedi Moyses infans; et enim Pharaos suum illi diadema per jucum imposuit, illud in terram abiecit Moyses, ait Joseph., Antiq. 2. 5. Duo Moysen roborarunt ad agendum et ad patientem. Primum, aspectus remuneracionis aeternæ: *Aspicebat enim in remuneracionem, v. 26: secundum, asperitus Dei continuo, divinique adjutori certa expectatio: Invisibilis quasi videns sustinet, v. 27.* Haec duo sint animæ tuta in actionibus et passionibus fulera: invisibilis quasi videns sustinet, et nihil timet; aeternam aspercie remuneracionem, nihil terrenum amabis, nulla mala temporalia reformidabis. O Deus, mihi semper et ubique præsens, da mihi continuam tuæ præsenzies fidem; te cogitem, te diligam, in te confidam, coram te ambulam: *Non timebas malum, quoniam tu mecum es, Domine.*

CHAPITRE XII.

1. Puis donc que nous sommes environnés d'une si grande nuée de témoins, dégagons-nous de tout ce qui nous appesantit, et des liens du péché qui nous servent si étroitement, et courrons par la patience dans cette carrière qui nous est ouverte,

2. Jetant les yeux sur Jésus, comme sur l'auteur et le consommateur de la foi, qui, dans la vue de la joie éternelle qui lui était proposée, a souffert sur la croix, en méprisant la honte, et qui est maintenant assis à la droite du trône de Dieu.

3. Pensez donc en vous-mêmes à celui qui a souffert une si grande contradiction de la part des pécheurs qui se sont élevés contre lui, ainsi que vous ne vous découragez point, et que vous ne tombiez point dans l'abattement,

4. Car vous n'avez pas encore résisté jusqu'à répondre votre sang, en combattant contre le péché.

5. Et avez-vous oublié cette exhortation qui s'adresse à vous, comme étant enfants de Dieu: Mon fils, ne néglige pas le châtiment dont le Seigneur vous corrige; et ne vous laissez pas abattre lorsqu'il vous reprend?

6. Car le Seigneur châtie celui qu'il aime, et il frappe de verges tous ceux qu'il reçoit au nom de ses enfants.

7. Ne vous lassez donc point de souffrir: Dieu vous traite en cela comme ses enfants: car qui est l'enfant qui ne soit point châtié par son père?

8. Et si vous n'êtes point châtiés, tous les autres l'ayant été, vous êtes donc des bâtardeaux, et non pas de vrais enfants.

9. Et de plus, si nous avons eu du respect pour les pères de notre corps, lorsque nous ont châtiés, combien plus devrons-nous être soumis à celui qui est le père des esprits, ainsi que nous vivions?

10. Car quant à nos pères, ils nous châtaient

item ad quod nile est in recipiendo sanctificationem eius.

11. Omnis autem disciplina, in presenti quidem videtur non esse gaudi, sed mororis: postea autem fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iustitiae.

12. Propter quod remissa manus ut soluta genua erigite,

13. Et gressus rectos facite pedibus vestris, ut non claudicatis quis erret, magis autem sanctorum.

14. Pacem sequimini cum omnibus et sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum:

15. Contemplantes nos qui desit gratia Dei; ne qua radix amaritudinis sursum germinans impedit, et per illam inquinatur multi.

16. Ne quis formicatus ad profanum ut Esau, qui propter unam escam vendidit primutiva sua.

17. Scitote enim quoniam et postea cupiens haereditare benedictionem, reprobarus est: non enim inventi posse locum, quoniam cum lacrymis inquisisset eam:

18. Non enim accessistis ad tractabilem montem, et accessibilem ignem, et turbinem, et caliginem, et procalam;

19. Et tubae sonum, et vocem verborum, quam qui audierunt, excusaverunt se, ne eis fieret verbum.

20. Non enim portabant quod dicebatur: Et si bestia tigera montem lapidabitur.

21. Et ita terribilis erat quod videbatur; Moyses dixit: Exterritus sum et tremebundus.

22. Sed accessisti ad Sion montem, et civitatem dei viventium, Jerusalim coelestem, et multorum milium angelorum frequentiam;

23. Et Ecclesiam primi virorum, qui conscripti sunt in celis, et iudicem omnium Deum, et spiritus justorum perfectorum;

24. Et testamenti novi mei factorem Iesum, et sanguinis aspercionem melius loquenter quam Abel.

25. Videote ne recusatis loquenter. Si enim illi non effugerunt, reconsantes eum qui super terram loquebatur, multo magis nos, qui de celis loquenter non avertimus:

26. Cojus vox movit terram Iudea, nunc autem prerompti, dicens: Adiuve semel, et e, o nescio non solum terram, sed et celum.

27. Quod autem, adhuc semel, dicit, declarat mortuum translationem tanquam factorum, ut maneat ea quae sunt immobilia.

28. Ita quod regnum immobile suscipientes, habemus gratiam, per quam servianus placentis Deo, cum metu et reverentia.

29. Etenim Deus noster ignis consumens est.

ANALYSIS.

V. 4, tot sanctorum veterum de fidei potentia et utilitate testimonia exemplis Hebreos prosequit ad alacritatem et ad constantiam in fide.

V. 2, antiquos transiliens, transcendit usque ad Christum, nostra fidei auctorem, ejusque iuris

comme il leur plaisir, par rapport à une vie qui dure si peu; mais Dieu nous châtie, autant qu'il nous est utile, pour nous rendre capables de participer à sa sainteté.

11. Or, tout châtiment, lorsqu'on le reçoit, semble être un sujet de tristesse et non de joie; mais ensuite il fait recueillir dans une profonde paix le fruit de la justice à ceux qui auront été ainsi exercés.

12. Relevez donc vos mains languissantes, et l'orifiez vos genoux affaiblis.

13. Conduisez vos pas par des voies droites, afin que, s'il y en a quelques un qui soit chancelant, il ne s'écarte point du véritable chemin, mais plutôt qu'il se redresse.

14. Recherchez la paix avec tout le monde, et la sainteté sans laquelle nul ne verrà Dieu.

15. Prenez garde que personne ne manque à la grâce de Dieu, de peur que quelque racine amère, poussant en haut ses rejets, n'étoffe la bonne semence, et ne souille l'âme de plusieurs.

16. Qu'il ne se trouve parmi vous quelque formateur, ou quelque profane, comme Esau, qui vendit son droit d'aînesse pour un seul plat.

17. Car vous savez qu'avant depuis désir d'autre, comme premier héritier, la rétention de son père, il fut rejeté; et il ne put lui faire changer de résolution, quoique l'en eut conjuré avec larmes.

18. Car vous ne vous êtes pas approchés d'une montagne matérielle, d'un feu brûlant, d'un nuage obscur et ténébreux, des tempêtes et des éclairs.

19. Du soin d'une trompette, et du bruit d'une voix qui étoit telle, que ceux qui l'entendirent supplérent qu'on ne leur parlât plus.

20. Car ils ne pouvoient porter la rigueur de cette menace: Que si une bête même touchait la montagne, elle serait lapidée.

21. Et ita paraissait était si terrible, que Moïse dit lui-même: Je suis tremblant et saisi d'effroi.

22. Mais vous vous êtes approchés de la montagne de Sion, de la ville du feu vivant, de la Jérusalem céleste, d'une troupe innombrable d'anges.

23. De l'assemblée, et de l'Eglise des premiers-nés qui sont écrits dans le ciel, de Dieu qui est le juge de tous, des esprits des justes qui sont dans la gloire;

24. De Jésus qui est le médiateur de la nouvelle alliance, et de ce sang dont on a fait l'aspersion, qui parle plus avantageusement que celui d'Abel.

25. Prenez garde de mépriser celui qui vous parle; car si ceux qui ont méprisé celui qui leur parloit sur la terre, ne purent éviter la peine, nous pourrons bien moins l'éviter, si nous rejetons celui qui nous parle du ciel;

26. Lui dont la voix alors ébranla la terre, et qui maintenant déclare ce qu'il doit faire, en disant: J'agirai encore une fois, et non seulement ébranlerai la terre, mais le ciel même.

27. Or, en disant encore une fois, il décl. re qu'il fera cesser les choses mobiles, comme étant faibles seulement pour un temps, afin que celles qui sont immobiles demeurent pour toujours.

28. C'est pourquoi, commençant déjà à posséder ce royaume qui n'est sujet à aucun changement, conservons la grâce, par laquelle nous poussons rendre à Dieu un culte qui lui soit agréable, étant accompagné de respect et d'une sainte frayeur;

29. Car notre Dieu est un feu dévorant.

V. 5 et 4: Attendant ergo quis sit, quae et à quibus passus sit, et ipso pudebit tam levia patientes, malis levioribus vincit: Nondum usque ad sanguinem, etc.

V. 5, 6, 7; 8, 9 et 10, varii esti consolatori rati-

nibus derulcent; Deus ut pater illos castigat, v. 5; hoc castigatio amoris paterni probatio, v. 6; adoptionis divina testimonium, iuris et necessaria conditio, v. 6, 7, 8. Si ergo patres nostros carnales cum reverentia tu-
pua la pueritiam nos pro suo arbitrio et ad vitam bre-
vem et miseram castigantes, quanto magis patrem ani-
marum nostrarum pro sua sapientia ad aeternam salu-
tem nos castigantem sustinebimus? v. 10. Equidem
amor nunc effectio, at dulces erant fructus illius;
ipsa enim mater pacis aeterna, v. 11.

Hinc, v. 12, concludit, ut excessu sociordia viriliter
et per viam rectam currant ad hanc beatitudinem aeter-
nalem.

PARAPHRASIS.

1. Cum igitur tantum habeamus agmen illustrum de fidei potentia et utilitatibus testium, qui nos nubium in morem undique sepiant, abjecimus a nobis onera omnia, et præsertim peccatum; nos quasi vestis circumstans; toulisse virtus alacres et expediti curramus cum patientia cursum nobis propositum, cuius bravium aeternam auctoritatem.

2. Curramus, inquit, oculos à Christo, fidei no-
stra auctori et consummatore, non dimoventes, qui-
loco gaudi, qui frui poterat, liberè et voluntariè cruce-
pate, praecelgit, ignominia talis supplicio conjuncta,
non retardans: et propterea assidet nunc dexter magna-
ginitas Dei Patris throni.

3. Assiduo igitur et serio cogitate quis ille sit, que-
et à quibus, nimirum à sceleratis, passus sit probra,
tormenta, vulnera; quibus si que patinimi conferatis,
vos pudebit tam levia patientes animo deficeret.

4. Ne minimum quidem sanguinis guttulam hacte-
nus iudicatis in certamine quod peccato resistentes
sustinetis; Christus vero totum suum sanguinem
fuit pro vobis: hanc ergo Filii Dei pro vobis pas-
sionem serio perpendite, et vos in vestris passionibus
animi non deficitis.

5. Anne igitur omnibus attente consideratis, excessa
sociordia, manus languidas excitate, et genna nutantia
erige, ut per patientiam curratis alacres et expedi-
tis.

13. Recte curso properante ad metam, ne quis hic
et illuc deflectens aberret; quinimo, si qui aberrat-
um est, hac rectitudine et alacritate reparetur.

14. Panem cum omnibus, si fieri potest, habete;
studite cordis puritatem, simus quia nemo Deum videbit;

15. At propriam salutem vestram non contemtis, com-
muni studio pro aliis solliciti estote, attendentes ne

quis vestrum in via decidat à gratia Dei; caueatis etiam ne qua radix amaritudinis, vel falsa doctrina
vel pravi exempli, inter vos pullulans, et successores, vos
obligent a fio suo inficiat veneno.

16. Ne quis sit inter vos scortator; ne quis sit pro-
fanus, gaudi et venti deducens, ut Esau, qui ibi datum
a Deo primogenitura honorem vendidit, idque pro
uno vilio edidit.

7. Ibi ergo consolatori verbis instruti, castiga-
tionem vestram constantem sustinetis: Deus exhibet
se vobis ut patrem, et vobiscum agit quasi cum filiis,
quos aeternam hereditatem percipiendo adaptatis; hinc
vestram agnosce felicitatem: quis enim germinans filium,
quem aliquando pater non corripit?

8. Quod si è contra absque castigatione, quae omni-
bus veris Dei filii est communis, estis aut esse cu-
pitis; ergo adulterini, spuri, et illegitimi estis.

9. Et sane si parentes, a quibus corporis tantummodi, sed

COMMENTARIA. CAP. XII.

nam, sint pacifici, sint sancti, v. 14; attendant ne quis
coram deus gratia Dei, v. 15, ne quis sit scortator, ne
quis profanus, Esau similis, v. 16, 17, quia, v. 18,
tanto sanctiores et priores esse debent, quanto ad per-
fectus et melius Testamentum pertinent; non ad vetus,
quod v. 18, 19, 20, 21, describitur, sed ad novum, de
quo v. 22, 23, 24.

A v. 25 usque in finem, urget eos ad obedientium
Christo, tam ex punitione coram qui legi Mosaicæ non
obeirent, tam ex rigore futuri iudicij; Deus enim in
eis legis violatores ignis est flagrantissimus, qui in
momento urit, torquet, consumit.

PARAPHRASIS.

et spirituum nostrorum auctori, subiectamur, canique
nos corripiemus reveremur, cum hæc ejus correpto
vitam nobis pariat sempiternam?

10. Hoc ex equis, quod parentes nostri carnales
endebeant nos ad vitam pauperum tantummodo die-
rum, nosque castigabant pro suo arbitrio, et sepe
ex errore: at Pater celestis, pro sua sapientia et bo-
nitate castigat nos, ad veram utilitatem nostram, sci-
licet ut nobis suam in hoc mundo sanctimoniam con-
ferat, et in futura sum aeternam felicitatem.

11. Fatoque quod omnis quidem castigatio eo ipso
tempore quo fit non videatur esse gaudi, sed tristitia,
qua doloris sensu nos afficit; ipsa tamen postea illis
qui per eam exercitata probalique fuerint fructum
affert pacatissimum iustitiae in hac vita, et beatitudi-
nis in aeternitate.

12. Ibi igitur omnibus attente consideratis, excessa
sociordia, manus languidas excitate, et genna nutantia
erige, ut per patientiam curratis alacres et expedi-
tis.

13. Recte curso properante ad metam, ne quis hic
et illuc deflectens aberret; quinimo, si qui aberrat-
um est, hac rectitudine et alacritate reparetur.

14. Panem cum omnibus, si fieri potest, habete;
studite cordis puritatem, simus quia nemo Deum videbit;

15. At propriam salutem vestram non contemtis, com-
muni studio pro aliis solliciti estote, attendentes ne

quis vestrum in via decidat à gratia Dei; caueatis etiam ne qua radix amaritudinis, vel falsa doctrina
vel pravi exempli, inter vos pullulans, et successores, vos
obligent a fio suo inficiat veneno.

16. Ne quis sit inter vos scortator; ne quis sit pro-
fanus, gaudi et venti deducens, ut Esau, qui ibi datum

a Deo primogenitura honorem vendidit, idque pro
uno vilio edidit.

17. Etenim meminisse debet quod postea capiens
ut priogenitus exemplo Hebreos ad patientiam anima-
tum.

V. 4, tot sanctorum veterum de fidei potentia et utilitate testimonia exemplis Hebreos prosequit ad alacritatem et ad constantiam in fide.

V. 2, antiquos transiliens, transcendit usque ad Christum, nostra fidei auctorem, ejusque iuris

omnionda, in dico v. 14, sanctimoniam studet.

18. Quo sanctior est vestra professio, eò percellor

esse debet sanctitas vestra: non enim, sicut olim patres vestri, pedibus accessistis ad montem Sina, qui corpore tangi potest, nec ad ignem incensum quo visibiliter ardebat ille mons, nec ad turbinem et caliginem et procellanam quae sensibus percipiebantur;

19. Nec ad tuba sonum, nec ad vocem, quam Deus per angelum sua praecepit proclamabat; cuius tantus erat fragar, ut eam audienter expavefici, deprecati sint ne pergeret eis loqui Deus, sed Moyses ipse loqueretur eis:

20. Ne Moysis quidem vocem ferre poterant dicentes: Cavete ne ascendas in montem, etc.; omnis qui tetigerit montem, morte morietur, etc., sive iumentum fuerit, sive homo, Exod. 19, v. 12, 15; et quoniam ipius Dei vocem ferre potuisse?

21. Etenim adeo terribilis erat species rerum que fabantur in hoc monte, ut Moyses ipse, Deo familiaris et prodigis assuetus, dixerit: Exterritus sum et tremerendum.

22. Ad hanc, inquam, terribilem spectaculam non accessisti, sed per fidem et baptismum accessisti ad res eo praestantiores, quod magis spirituales; ad spiritualem montem Sion, ad civitatem Dei viventis, Jerusalem celestem, ad innumerabilium angelorum summum.

23. Ad Ecclesiam apostolorum et martyrum, primorumque Christi fidelium, qui primicias Spiritus accepert, quia jam vita functi regnauit in celis, ad Judicem universorum Deum, qui charitate uniti esis, ad spiritus patriarcharum, prophetarum et omnium sanctorum, qui per fidem mira operati et passi sunt,

24. Ad novi Testamenti Pontificem Jesum, cui velut membra capiti, incorporati esis, ad bojus Pon-

COMMENTARIA.

Vers. 1. — Ideoque; Syr. quomobrem; quasi dicere: Quandoquidem patres nostri tanta per fidem et ob fidem fecerunt et passi sunt, id est et nos Hebrei, coram illi, ad Christi fidem conversi,

TANTAM HABENTES IMPONIT, id est, capitio nostro superpositam; Graec.: Circumpositam vel circumjacentem; Syr.: Qui non unice sepiant; id est: Non tantum capitio nostro imminentem, sed et nos unice circumdantem, ut sit in temporibus nebulosis, quando nubes densa totum hemisphaerium occupat.

NUBEM, copiosam sanctorum multitudinem, de quibus in capite precedenti; vocat nubes ob densitas-

Vers. 1. — Ideoque et nos tantam habentes imponit nubes testium. Imposuit, id est, circumpositam, id est, unice nos continentem et circumdantem. Nubes testium, id est, nubes martyrum. Testes vero sanctos memoratos appellat, qui per fidem et pro fide vel dura sunt perpessi, vel heros opera perfecterunt. Horum itaque testimonia nubes imponit, sive circumposita ac circumpensa nobis dicunt, quia tam multi sunt, ut quocunque nos verimus, obvia sint eorum exempla. Cum igitur, inquit, tantâ nube testimonia sinus unice circumsepti, faciamus quod sequitur.

liefis sanguinem, cuius aspersione sanctificati esis, et qui non vindictam posulat, ut sanguis Abel, sed misericordiam impetrat.

25. Tantâ, et tam multiplicitate gratia praevenient, vide te Christum Christique sanguinem, adeo clementer pro vobis loquentem aspernemini, ab eis fide deficiente: etenim si patres vestri, Moysi homini in terra loquenti non obedientes, divinam ultionem non effugerunt, multò minus nos Christiani supplicium vitianum, si Christum Filium Dei, è ccelo nobis loquentem non audianus, sed aversorū.

26. Cuius Christi Dei vox terram moveit, cum lex in monte Sina daretur; at cujus vox, juxta Aggai prophetiam, rursus aliquando, non Sina tantum et terram, sed et ipsum cœlum movebit.

27. Porrò cum per Aggaem dicit: Adhuc semel, et ego movebo, non solum terram, sed et cœlum, significat ea quo moventur, terram scilicet et cœlum, esse transmutanda, ut deinceps in aeternum maneat cœli novi et terra nova, regnum scilicet Christi consummatum: nec miru sit illa à Christo transmutari, que ad id facta sunt à Christo.

28. Cum haec itasint, quod Christus sibi cœlum et terram immutatur, ut regnum sibi pareret immutabile, non Christiani fide virâ et spe firmâ hoc immobile Christi regnum suscipientes, Christianism gratiā constanter teneamus, per quam Deo placere stendentes, ipsi serviamus cum metu publico, veritatem quid turpe coram eo facere, et cum reverentia religiosa illum sincerè colentes; etenim Deus noster, instar ignis flagrantissimi, legis sue violatores, ubi vult, urit, torquet, consumit; nec minus graviter Christianos puniet quam Iudeos, inob eō gravius, quod lex evan gelica præstator est Mosica.

datur, et id cursus est obstaculum. Duo currentia cœdenda sunt, onus scilicet et obstaculum. Cœra, affectus rerum terrenarum, est onus et quidem grave. Peccatum non circumstant sicut vestis, vel undique cingens, instar retis, est obstaculum; utrumque ergo deponeendum.

PER PATIENTIAM; Syr., cum patientia. Erant afflicti, ut cap. 10, v. 36, dicitur est: Patientia vobis est necessaria; Apostolique scopus est eos ad patientiam horari: Per patientiam ergo.

CURRAMUS, alacres et expediti;

AD PROPOSITUM NOS CERTAMEN, id est, in stadium seu certamen cursus nobis propositum. In Graec et in Syro non est ad, sed: Curramus propositum nobis certamen, scilicet certamen cursus, id est, sic curramus cursum nobis propositum, ut bravium comprehendamus. Vide. 1 Cor. 9, 24. Vita christiana cursus certamen est: cursum certamen; hujus cursus via difficultas et aspera; per spinas et tribulos nobis currentum. Hinc Apostolus nobis ait: Per patientiam curramus.

Vers. 2. — Aspicientes in autorem; Graec., in illum autorem, etc.; Syr.: Et respiciamus in Iesum qui fuit principium et perfector fidei nostrar. Pergit in metaphorā stadii et cursus: Curramus aspicientes in Iesum, qui uno nobis prexit exemplo, et qui sicut absutissimum est nosri cursus exemplar, ita et coronator erit. In autorem, incepitorem fidei: Christus est actor fidei, quia credenda docuit, et dat gratiam ut credamus;

ET CONSUMMATORI, finitorem, perfectorem, coronatorem. Est consummator fidei, sibi fidem gloria coronat; actum fidei obscurae in claram visionem commutando.

Qui, PROPOSITO SIBI GAUDIO, id est, cui gaudio ex passione sui secuturo, sibi per angelum proposito in horto, scilicet in Gethsemani,

SUSTINUIT CRUCEM, id est, passus et crucifixus est, ut tale gaudium mereretur;

CONFUSIONE CONTEMPTA, id est, crucis infamiam parvi penderit.

ATQUE IN DEXTERA DEI SEDE, id est, et propterea ad supremam eucratem est gloriam: nempe ad dextram Dei. Juxta hunc sensum, qui nostræ Vulgate est,

tum potest, currentem impedit. Per patientiam, id est, patienter et constanter curramus.

Vers. 2. — Aspicientes in autorem fidei et consummatorum Iesum. Monet ut aspiciant in Christum, velut certaminis sui praesidem et premiatur. Quem fidei vocat autorem, quia nobis fidem per gratiam suam inspirat (est enim fides Dei domini, Epiph. 2). Item Christus fidei consummator est, vel quia fidem eius initia dedit, per eandem gratiam consummat in nobis ac perficit; vel quia certamen hoc fidei, reddit constituta premia. Potest etiam, si fallor, melius, dicto consummatorum seorsum accepit, Christus consummator nosler, quia per oblationem crucis nos consummat et perficit, non solum justificando, verum etiam ad consummatum beatitudinem perducendo.

Qui, PROPOSITO SIBI GAUDIO, SUSTINUIT CRUCEM, CONFUSIONE CONTEMPTA. Sensus est: Qui loco gaudi quod frui poterat, crucis passionem elegit. Gaudium intelligere a molestia et doloribus secretum, ut gaudium intelligere a

hœc est mens Apostoli: Sicut Christo in agonia constituto, angelus gaudium propositum ex morte secundum; nempe resurrectionem, gloriam corporis, salutem hominum, etc.; Salvatoris enim gaudium est hominum salus, ait Theodoretus; et sicut Christus propter hoc gaudium sibi propositum crucis ignominiam amplexus est, ita et nos in animum nostrum gloriam aeternam in passionib; vivid revocemus.

Observatio litteralis et moralis.

Sed et aliud est sensus juxta Graecum et Syriacum, et quem D. Chrysostomus et alii Graeci sequuntur, in quo multi Latini preferunt; putantes præpositionem pro deesse textui nostro Latino. Graec.: Qui pro proposito sibi gaudio, etc.; Syr.: Qui pro gaudio quod habebat, etc.; Arab.: Qui vice propositi sibi gaudii; id est: Qui loco gaudi, quo frui poterat, crucem prelegit, ignominia tali supplicio conjuncta non retardavit. Ut hic sensus melius intelligatur: Filio De liberum erat incarnari, vel non: elegit incarnari. Incarnato liberum fuit pati, mori, vel corpus suum reddere impossibile, immortale, et opio data est ei à prima incarnationi instanti, ait Rupertus; prelegit Christus pati et mori. Mortuus liberum fuit communis morte mori, vel erucifigi, praetulit et sustinuit crucem, confessionem contemptam, et ob hanc mortem et ignominiam tolerata sedet ad dexteram Dei. Vides præmium certaminis, ait D. Chrysost., vides finem patientia quod perducit, ait Theophylact. Si Christus propter nos (libens et volens) crucifixus est; quantum magis par est ut nos omnia fortiter feramus, ait D. Chrysostomus.

Vers. 3. — RECOGNITE ENIM EUM; Graec., talem sustinuerint; Syr.: Vide ergo quanta sustinuerit, etc. Tria in carne Christi attendenda: Quis ille? quæ et a quibus est passus? Itaque perpendit, assidue et serio cogitate eum, id est, quis, qualis et quantus sit ei, qui.

Talem, emphatica est ista dictio, ait Theophylactus; talem, id est, tam multiplex, tam gravem, tam ignominiosum;

SUSTINUIT A PECCATORIBUS; Syr., à sceleratis. In versiculo precedentem patientiam Christi exultit ex

tut vita temporalis. Poterat enim non mori, si vellet; poterat eliendi se extirpare omni molestia, vitamque degenerem et omnibus bonis affluentem, item poterat turbis regem se facere voluntibus acquiesceret, et gloriosus regnare. Sed pro his omnibus crucem elegit ac pertulit, etc.; confusione contemptam, hoc est, ignominiam suplicii non reveritus.

Atque in dexterâ sedis Dei se'et. Dicitur autem Christus in dexterâ, sive ad dexteram sedis Dei sedere, quia Deus eum exaltauit supra omnem creaturam, ac legis transgressor, denique post irrationes et improarias adversus eum inclinaverunt Filio præsidio: Crucifige, crucifige. Nam id est propositum exemplum Christi passi et glorificati, ut illud recognoscant.

Ut ne fatigemus, animis ruris deponentes, hoc est,

parte optionis libera; hic ex parte persecutorum indignatis, qui peccatores erant et sclerati.

ADVERSUS SEMETIPSUM CONTRAPOSITIONEM; Græc., n. temet, etc. Nomine contradictionis comprehendit irrationes, calumnias, impropria, blasphemias, immo totam passionem.

UT NE FATICEMINI... Pergi in metaphorā cursus: Christum, inquam, talia et tanta pro vobis patientem attendite; ne fatigatio vici cadatis in medio cursu, seu, ut simile quid patientes non deficitis animo.

VERS. 4. — NONDUM ENIM USQUE AD SANGUinem... Syr.: Nondum perenistis usque ad sanguinem in certamine quod fit adversus peccatum; quasi dicere: Parva sunt que patinim, si cum Christi passionibus conteruntur; nondum enim usque ad sanguinis effusione passi estis. Bonorum equidem vestrorum rapinam tollitis, vitam nondum dedistis in certamine quod fit adversus peccatum.

REPUGNANTES, ἀνταγωνίσεις, instar athleta decertantes adversus peccatum apostasie, scilicet, ad quod Iudei vos sollicitant. Peccatum antagonista noster est: summum mundi malum est; nec homo, nec diabolus, nec Deus ipse tantum mali nobis inferre potest, quantum nobis unum tantummodo peccatum infert; malum enim pœna tantum inferre possunt, quod male culpa seu peccato longè minus est. Hinc quasi athleta totis viribus contra peccatum antagonista nostrum, naturæ malum, certare debemus, usque ad sanguinem et mortem ipsam. Aut vincendum, aut morendum: malo mori quam inquinari peccato.

VERS. 5. — ET OBLITI ESTIS CONSOLATIONIS; Græc., παραπομπα, exhortationis, vel consolationis; utrumque enim significat; Syr., doctrine; id est: An oblitus estis adhortationis, seu consolationis quid Deus, Prov. 3, v. 11, VOBIS TANQUE FILII CHARISMIS LOQUITUR, DICENS:

FILI MI, NOLI NEGIGERE; Græc., ne parvipendas disciplinam domini, id est, eruditioem quia à Domino, ut patre, per flagella instrueris.

NEQUE FATICERIS; Græc., fastidas; Syr., consternaris; id est: Ne delicias animi, cum ab eo flagellaris, corrigeris. Superioris exemplo Christi Domini Hebreos ad patientiam animavit; nunc illos erigit ex consider-

ne similis patientes à contradictoribus et irrisoribus christiana religione, defatigantibz præ languore et dislocatione animi, id est, fatigatio vici cadatis, et in medio cursu existet, etc.

VERS. 4. — Nondum enim usque ad sanguinem restitisti, etc. Quamvis, inquit, multa pro Christi nomine tolerans adversa, nonnulli tamen sicut ille, sanguinis fudisti in hoc agere christiana, et secundum martyres facti estis, sicut Jacobus frater Joannis, sicut et alii, quos indicat cap. seq., dicens: Quorum inuentae exitum conversationis, imitamus fidem.

Vers. 5. — Et oblitus estis consolations, etc. Vide-mini oblitus, nimirum prop er animi torporem qui vos occupavit. Fili mi: blanda appellatione lectorum affecti. Monet ergo filium. Sapientis ne quis disciplinam Domini, quia scilicet ab eo eruditur, et vel durâ increpatione vel etiam flagellis castigatur, negligat, parviperdat, spernat, abijcat.

VERS. 6. — Quem enim diligit Dominus, castigat; q. d. Existimare afflictiones vestras non tam procedere

ratione: auctoris malorum: quæ patiebantur: horum enim auctor Deus ipse, ut pater.

VERS. 6. — QUEN ENIM DILIGIT DOMINUS, CASTIGAT scilicet, ut erudit, emendet, exerceat.

FLAGELAT AUTEM OMNEM FILUM. Nota omniem; nullus excipitur.

QUEM RECEPIT, IN FILIUM SCILICET. Syr.: Flagellis filios illos quibus oblectatur. Hic bene nota D. Chrysostomus quod omnis filius flagellatur, non omnis tamen qui flagellatur filius est; puniuntur enim aliqui ut pessimi; sed non est filius aliquis qui non flagellatur.

VERS. 7. — IN DISCIPLINA PERSEVERATE; Syr.: Sustinet igitur correptionem; Arab.: Patientes estote in castigatione; Æthiop.: Castigationem vestram sustinet. Græcetus tamen hodiernus habet: Si disciplinam sustinetis; similiter D. Chrysostomus, Theod., Thos.: id est: Castigationem ergo Domini sustinet, et in ea constantes perseverate;

TANQUE FILII VOBIS SE OFFERT DEUS; Syr.: Quandoque tamquam apud filios agit apud vos Deus; id est: Deus agit vobiscum tanquam eum filii, non tanquam cum alienis, aut nobis: exhibet se vobis ut patrem.

QUI ENIM EST FILIUS QUEM NON CORRIPIT PATER?

VERS. 8. — QUOD SI EXTRA DISCIPLINAM ESTIS; Græc.: Si autem estis absque disciplina, id est, absque castigatione, quæ communis est omnibus veris Dei filii.

ERGO ADULTERI; Græc.: Utique nothi estis; Syr.: Extranei et non filii.

Observatio consolatoria.

Et oblitus estis consolationis... Quinque consolationis rationes in afflictionibus tuis adverte. Primum, Deus ut pater afflictionum nostrarum est auctor, v. 5; secundum, Dei castigatio amoris ejus paterni probatio est, v. 6; tertium, adoptionis nostra testimonium est, v. 6; quartum, adoptionis nostra conditio necessaria; quia nullum Deus adoptat non castigatum; et ab eo non castigari, reprobatur est ut spurius, v. 8. Disciplina probat legitimos Dei filios et a spuriis discernit, siue solis aspectus intuitus pullos aquila legitimos

ab ira Dei quam ab amore, quippe qui propterea vos christiana religione, defatigantibz præ languore et dislocatione animi, id est, fatigatio vici cadatis, et in medio cursu existet, etc.

Flagellat autem omnem filium quem recipit. Sensus est: Flagellis afflictionem et adversitatem erudit et corrigit Deus omnem filium quem recipit in disciplinam, atque ex eo tempore quo recipit.

VERS. 7. — In disciplina perseverate. Tanquam filii vobis offert se Deus. Deus offert se vobis ut patrem, agnoscet vos filios, nec ab hereditate excludet. Exhibet se vobis patrem magis quam vindicem; non penas cogitat, sed correctionem vestram, ut aptet vos habitudini percipenda.

Quis enim filius, quem non corripit pater? Corripi, id est, castigari.

VERS. 8. — QUOD SI EXTRA DISCIPLINAM (id est, absque castigatione) ESTIS, CUJUS PARTICIPES FACTI SUNT OMNES (genuini et dilecti filii), ERGO ADULTERI ET NON

distinguit ab illegitimis. Quintam, castigationis tristitia erit eterni gaudi fons et causa, v. 11: castigatio utilissima, v. 10. Ad haec attende patiens, et quandoquidem Deus te castigans se tibi ut filio patrem exhibet, et tu castigatus subdere ei tanquam filius optimo patri: Fiat voluntas tua sicut in celo et in terra.

VERS. 9. — DEINDE PATRES QUIDEM CARNIS NOSTRE..., id est, patres a quibus carnem tantum habemus, non a deo.

EREDITORES HABEMUS; Græc., castigatores. Argumentum à minori ad majus: si parentes carnales, cum nos in pueritate castigarent, cum reverentia et timore tulimus,

MULTO MAGIS, id est: Quantò magis, vel multò iustius.

OTEMPERABIMUS PATRI SPIRITUUM, id est, Deo animalium nostrarum creatori, ejusque correctionem reverenter feremus.

ET VIVEMUS; Syr., ut vivamus, id est, nunc vita gratiae, aliquando vita gloriae.

VERS. 10. — ETILLI QUIDEM IN TEMPORE PAUCORUM DIERUM. Instat in eidem comparatione et urget ab utili: Et illi, id est, parentes nostri carnales ERUDIEBANT nos castigabant nos, in tempore paucorum dierum, id est, ad vitam temporalem et valde brevem; Syr., ad modicum tempus,

SECUNDUM VOLUNTATEM, id est, pro arbitratu suo, non semper ad utilitatem nostram attentes, scip ex errore, aliquando vita pro virtutibus instillantes;

HIC AUTEM, id est, Pater spiritum, seu Deus, verus pater castigabit nos,

AD QUOD UTILE EST, id est, ad utilitatem nostram, quia Pater optimus et sapientissimus, qui nec errat, nec pravis affectibus abripitur;

UT PARTICIPES EFICIAMUR; Græc.: Ad recipientum sanctificationem ejus; id est: Ut participes fiamus sanctitatis ejus, et consequenter aeterna beatitudinis illius; quo quid utilius?

filii estis? Si vos subducere vultis disciplinæ, cuius principes facti sunt omnes filii Dei, id est, quicunque Dei placuerunt, ut placent, ergo subditus et subditus vos a numero eorum qui sunt germani filii Dei, et prouide consendi estis inter filios adulterinos ac defecentes, et patrem hereditatis exsors.

VERS. 9. — Deinde, patres quidem carnis nostra, eruditores habuerint, et reverebantur eos; non (nonne) multò magis obtemperabimus patri spirituum, et viceversa? Reverentia significat subordinationem cum amore coniunctam, qualis esse debet omnium subditorum, ac nominatim filiorum erga parentes. An non multò magis obtemperabimus, id est, submittimus ac permittemus nos patri spirituum. Deo, atque in ejus beneplacito acquiescemos, persuasi flagella, quibus nos caedit, ab anima paterno, nostraque salutis cupidio, proficie, et ad vitam nobis profutura? Vitam intelligentem quæ est secundum spiritum, id est, vitam sanctificationis et iustitiae. Hanc vitam opponit vita carnalis, quæ sita est in concordia nojus secundum, ad quam solet patres carnis erendre filios suos.

VERS. 10. — Et illi quidem in tempore paucorum dierum, secundum voluntatem suam eruditibus nos, sive castigabunt nos ad paucos dies, id est, propter vitam hanc

IN PRESENTI QUIDEM, id est, in hujus vita tempore, seu, ut sit Syrus, eo ipso tempore quo fit,

Videntur, secundus sensus, scilicet, Non esse caudi, sed mororis; causat enim dolorem in presenti;

POTESTA AUTEM FRUCTUM PACATISSIMUM; Græc., pacificum. Syr.: Fructus pacis et iustitiae datura est illis qui per eam exercitati fuerint. Itaque non ex sensu judicante de passionis pretio, sed ex fructibus pacis, iustitiae, beatitudinis et glorie aeternae. Deus castigans fingit nos, erudit, perficit, ut simus filii sancti, perfecti, ei similes, ejus aeterna felicitatis capaces. Est pater, pedagogus, amicus. Haec penetra, et omne gaudium existimat pati sub Deo Patre, etc., ut si filius Dei, etc.

VERS. 12. — PROPTER QUOD REMISSAS MANAS... Ex predicta supra positis concludit persens in metaphorā athletarum; et Hebreos hortatur, primo, ut excessus sociorū viriliter pugnent et current: Remissas manus, id est, languidas et pendentes,

ET SOLUTA; Syr., natantia; GENUA ERIGITE, ut scilicet per patientiam curritur, etc. Christiani vita pugna et cursus est, ut dictum est v. 4, et dicetur in corollario.

VERS. 13. — ET GRESSUS RECTOS FACITE; Syr., et semitas rectas. Secundum, ut currant per viam rectam, que semper brevior est.

UT NON CLAUDICANS QVIS ERRET; Græc.: Ut non claudam abducatur; Syr.: Ne membrum claudum abberet; id est: Ne si quis inter Christianismum et Judaismum claudiet, in utramque partem vacillans, erret a rectâ fidei et vita via.

MAGIS AUTEM SANETUR. Tertiū, ut si cui pes Iesus sit per impatientiam, sanctur, recititudini et constantia christiana restituatur, id est: Ut qui ob persecutions a fide in apostasiam deflectunt, statim sanentur et confortentur.

tempore, cuius pauci sunt dies, id est, breve tempus.

Hic autem ad id quod utile est in recipienti sanctificationem ejus. Deus autem, ut verus Pater, non erudit et castigat ad veram nostram militiam, ut in corollario, quæ in eo consistit ut participes simus sanctificationis ejus.

VERS. 11. — Omnis autem disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudi, etc. Et erit opus iustitiae pax, hoc est, cultores iustitiae magna fruentur pace conscientia.

VERS. 12. — Propter quod remissas manus, etc. Monet his verbis ut excessus ignoravia que animos eorum obserderat, alacritatem assuntem, se serio se comparant ad patientiam et pias actiones.

VERS. 13. — Et pressus rectos facite pedibus, neutris, etc. Monet ut, si qui inter eos sint claudicantes, id est, ad defectiōnem propriæ propriæ afflictiones, quæ fidei causa patiebantur, statim adhibita paternâ cura per medicamenta doctrinæ, consolations aquæ exhortationis, samentum et confortantur, ne neglecti longius abducantur et corrulant.

VERS. 14. — Pacem sequimini cum omnibus, id est,

VERS. 14. — PACEM SEQUIMINI...; Syr.: Cursu pro-
perate ad pacem; Græc., persequimini; id est, magno
et ardentissimo pacem etiam fugientem sequimini.

CUM OMNIES, id est, etiam inimici, ET SANCTIMO-
NIAM, id est, cordis puritatem, vitam per omnia san-
ctam, sine qua nemo deum viderit; Syr., vide: Beati
mu d corde, etc.

VERS. 15. — CONTEMPLANTES NE QVIS DESIT...; Græc.,
desiat a fide; id est: Attende a ne quis vestrum desit
gratia Dei, sive divinae vocatio non respondens.
Vult Apostolus debiles in fide a fortioribus adiuvare.
Non hoc tantum requiro, ait D. Chrysostomus, ut
vos soli pervenatis, sed ut etiam inspicatis ceteros;
ne scilicet remaneant in via, vel virum defectu, vel
segnitate retardari.

NE QUA RADIX AMARITUDINIS...; id est: Item cavete
ne quod radix amara ialse doctrina, vel præcepti
GERMINET, pullulet et crescat inter vos, siue IMPER-
DIAT, obstat; Syr.: Lardat vos, eaque multi contami-
nentur; Arab.: Quia noceat, et per quam multi homines
invenientur. Duae sunt in hoc vo su metaphoræ. Prima
dueta a viatoribus in comitatu multo, v. g., ex
exercitu, ubi duces invigilant, ne quis in via deficiat et
periret. Secunda sumitur ex arbustis, quorum radices
germinant et bonum semini impedit. Itaque si quod
sit inter vos radix amaritudinis, videite ut non ger-
minet, sed reculatur, ne vobis obstat et ne polluat
alios.

VERS. 16. — NE QVIS FORNIFICATOR, id est, ne quis
sit apud vos scortator,

AUT PROFLAVUS, id est, ne quis sit qui sacra neglegat
et concubet, ut olim Esau;

QUI PROPTER UVIAM ESCAM, id est, qui uno edulio
venidit juxta suam primogenitutem, quod singulare Dei
domum reputabatur;

VERS. 17. — SCITOTE ENIM QUONIAM ET POSTE...; Græc.,
scitis enim; terti, aquiliter significat scitis et
scite, Syr.: Scitis enim, vnde Genes. 27, quod postea
CUPIENS BENEDICTIONEM hereditario iure consequi,

perseguimini. Praecipit ut pacem sectentur, id est,
habet studeant cum omnibus.

Et sanctimonium, sine quod nemo videbit Deum. Per
sanctimonium accipias puritatem animi, ut animus sit
sanctus, id est, purus ab omni peccato. Aliquid ad
illud Matth. 5: Benti mundo corde, quoniam ipsi Deum
videbant. Non visio Dei, non solis nec omnibus ca-
stis, sed omnibus qui a peccato puri sunt, pronon-
titur. Itaque in marijana passim.

VERS. 15. — Contemplantes ne quis desit gratia Dei,
id est, insipientes, curam habentes, se icti aliis de
aliis, periculi de imperfectoribus, ne quis sit defi-
cient a gratia Dei, id est, ne quis destitutus aut
frustratus gratia Dei, ne cui illa desit. Frustratus au-
tem quis et exicat, ab ea gratia per peccatum præser-
tim infidelitatis.

Ne qua radix amaritudinis sursum germinans, im-
pediat, et per illam inquinatur multi. Radix amari-
tudinis, id est, amara, est præcedum, quod amari-
cet conscientiam per remorsum et restum ponat, in-
quit Chrysostomus. Ad doctrinam perversitatem et
fidei corrupcionem, peritit haec radix metaphoræ, po-
nens quam ad alia vita.

VERS. 16. — Ne quis fornicator, aut profanus, ut

REPROBATUS EST a patre suo dicente: Benedix ei,
Jacobo scilicet, et erit benedictus, etc.

NON ENIM INVENIT PONTENTIE LOCUM, scilicet apud
patrem suum; id est: Nec lacrymis suis obtinere po-
tuit ut patrem faci posueret, et beneficitionem Ja-
cobo datum revocaret, licet ignorans et deceptus eam
deditis.

QUANquam CUM LACRYMIS INQUISSET EAM, scilicet
beneficitionem primogeniturae, Isaac nihil immutare
voluit, quia, ut propheta, novit rem a Deo gestam
esse. D. quidem Chrysostomus intelligit pontentiam
quam, inquit, Esau non inventi, qui non quoniam
oportuit quasvis, quod ostendit invidia: Venient dies
luctus, etc. Hinc quod a animi institutum, Jacob ter-
ficeri, inutiliter ergo fuerunt Esæi lacrymae, quia non
de peccato doluit, sed de damno: non ex amore Dei
procedebat, sed ex cupiditate boni temporalis quod
ex hæderitione sperabat. Quod autem ex charitate non
essent, patet ex eo quod fratrem suum vult occidere:
Venient dies luctus patris mei, et occidam Jacob fra-
trem meum, Genes. 24.

VERS. 18. — NON ENIM ACCESSISTIS... Superioris
exhortationis hic ratio redditur, estque eadem qua
cap. 2, v. 2, iam data est, et sumitur ex legi evange-
listice praestantia supra Mosiacum: Non enim accessisti-
te, nisi patres vestri.

AD TRACTABILEM MONTEN, id est, ad montem spiru-
alem, terraeum et manibus tangibilem. Sina
scilicet,

ET ACCESIBILEM IGNEM, id est: Græc., accensum;
Syr., ardorem; id est, nec ad ignem accensum et ad
accendendum aptum: accessibilem, activè quo mons
arie arbitrat;

ET TURBINEM, ET CALIGINEM, ET PROCCELLAM, vide
Exod. 19 et 20; et Deuter. 4.

VERS. 19. — ET TUBÆ SONUM, Exod. 19, v. 16.

ET VOCEM VERBORUM..., id est: Et vocem quæ Deus
per angelum sua præcepit proclamabat.

QUAM QUI AUDIERUNT...; Græc.: Quan audientes de-

Esau. Profanus est qui nihil habet sacri, qui sacra
negligit, violat, concubat.

Qui propter unum escum rendit primis sua.
Et si filii admodum, carnalis et ventri de-
ditus, ut spiritualia non curaret, sed negligenter ac
parvi penderent, etc.

VERS. 17. — SCITOTE ENIM QUONIAM ET POSTEA cupiens
hereditatem beneficitionem, reprobatur est, id est, reje-
ctus est a sua pietate et beneficitione paternâ, quam
cupiebat et pterat a patre Isaac.

Non enim inventi pauperis locum, quanquam cum
lacrymis inquisisset eam. Esai nihil proiecta hac su-
a pietate, quoniam etiam eum lacrymis beneficio-
num requisivisset a patre; neque enim obtinere eam
potuit. Accipit quidem alteram beneficitionem mino-
rem, sed non illam quæ primogeniti erat.

VERS. 18 et 19. — Non enim accessistis ad tractabilem
montem, et accessibilem ignem; q. d.: Non accessisti
ad Sina corporeum et terrestrem montem, sed ad
Ecclesiæ Christi, quæ mons est spiritualis et con-
cessus.

Et turbinem, et caliginem, et procellanam, et tuba so-
num. Tantum erat fragor clangens hujus tuba, sive
buccina, ut humana vox ferrent aures.

precati sunt; Syr.: Quam qui audierunt, effugerunt
ne, etc.; id est: Cujus tuba seu vocis tantus erat
fragor et terror, ut Iudei oraverint ne rursus sorum
terribili voce alloqueretur, Exod. 20, v. 19.

VERS. 20. — NON ENIM PORTABANT QOD DICERABATUR;
Græc., imperium; id est: Non enim ferre poterant il-
lus communis rigorem.

ET SI BESTIA TETIGERIT MONTEM, id est, non homo
tanum, sed et bestia si tetigerit montem, LAPIDABITUR.
Exod. 19, 15.

VERS. 21. — ET ITA TERRIBLE ERAT QOD VIDEBATUR;
Græc.: Et ita terrible erat apparet; Syr.: Et adeò
terribilis erat visio; id est: Ita terrible erat quod fe-
bat et videbatur;

MOTES DIXIT: EXTERITUS SUM, id est, ut ipse Moyses,
Deo familiaris et prodigiis assuetus, dixerit: Exteri-
tus sum, etc. Ille ultima verba non sunt in Exodo, sed
D. Paulus ea adiicit, vel ex majorum traditione, vel
ex Spiritu sancti revelatione.

VERS. 22. — SED ACCESSISTIS AD STON MONTEN... Sed
per fidem et baptismum accessistis ad montem spiritu-
alem, ad Ecclesiæ, que copit in Sion, ubi lex nova
promulgata est in die Pentecostes, per descensus Spi-
ritus sancti in apostolos. Ecclesiæ intellige tum militan-
tum, tum triumphantem.

ET CIVITATEM DEI VIVENTIS, JERUSALEM CELESTEN; id est:
Ad Jerusalem coelestem, quæ est civitas Dei
viventis; ita dicitur, quia Deus illius est auctor et
arifex, ut dictum est supra, cap. 11, v. 16.

ET MULTORUM MILLIUM; Græc., myriads angelorum;
FREQUENTIUM; Græc., ταῦτα, id est, celebrem ac
latum conventum. Opponitur hic gaudium et letitia
angelorum, fulgetis ac tonitrus montis Sina per an-
gulos ad terrorum excitatis.

VERS. 23. — ET ECCLESIA PRIMITIVORUM; Græc.,

Et so em verborum, scilicet eorum quibus lex ad
populum promulgata est ac promulgata.

Quam (vocabi tuba) qui audierunt, excusaverunt
se, ne eis foret verbum. Petierunt ne addetur, ut
fireretur sermo cum ipsis, id est, ne amplius secum lo-
quentem Deum ipsum, audiatur.

VERS. 20. — Non enim portabant quod dicebatur,
scilicet edictum publico. Et si bestia tetigerit montem,
lapidabitur; q. d.: Non ferebant terrorre et terribile-
ria signi Dei jam dicta, quæ eis in legem exhibuit
in Sina, maxime cum aditum et contactum montis
Sina, quasi est foris tribal Dei terribilis, sub nomi-
nis mortis eius, in modo bestia inhibuit dicens: Et si be-
stia, etc.

VERS. 21. — Et ita terrible erat quod videbatur,
etc., ut ipse etiam populi dux, ille, inquam, qui fa-
miliaris cum Deo colloqui solebat, fatetur se ex-
pavescere et contremiscere.

VERS. 22. — Sed accessistis ad Stom montem, et
civitatem Dei viventis, coelestem Jerusalem. Nam docet
quoniam per fidem accesserint, hoc est, ad quam per-
tinent societatem, et cui popule sint aggregati, ni-
mirus filiorum novi Testamenti. Montem Stom Ecclesiæ
intelligunt, quatenus militant simili tum triumphante
comprehendunt. Dicitur Jerusalem coelestis, propter originem et finem: nam et de celo decen-
dit, Apoc. 21. Vocatur autem civitas Dei viventis,
quod ejus conditor et opifex sit non homo mortalis,
sed Deus virtus et verus.

primogenitorum, id est, fidei uniti eis cum apostolis,
martyribus, primisque Christi fidelibus, vita funebris.
Primogeniti dicuntur apostoli, quia primi à Christo re-
generati; primi, quia primitas et abundantia Spi-
ritus accepterunt.

Qui conscripti sunt in coelis, id est, quorum non
nomina tantum sunt in libro vite, sed et ipsi actu et
rebus regnanti in coelis.

ET JUDICEM OMNIVM DEUM. Hoc dicitur non ad terro-
rem, sed ad consolationem: Accessistis per fidem et
charitatem ad Deum, cui gratia Christi reconciliati
estis, cui charitate uniti estis. Charitas autem est
quod homini cum Deo amicitia; judicis itaque
vestri acti estis amici.

ET SPIRITUS JUSTORUM PERFECTOREM; seu, ut ait Sy-
rus, qui perfecti fuerunt. Intellige animas patriarcharum,
prophetarum et sanctorum, de quibus in epite
centur, qui per fidem mira geserunt, sed ante
Christum non consummati fuerunt, ut dictum est ibi,
v. 40. Cum his omnibus societatem habemus, quia
ejusdem Ecclesia membra sumus, cuius caput est
Christus.

VERS. 24. — ET TESTAMENTO NOVI MEDIATOR EM JESUM.
Denique ad Jesum, filium Dei, novi et aeterni Testa-
menti mediatore, cui, tanquam membra capiti, in-
corporati estis.

ET SANGUINIS ASPERSIONEM; Græc., sanguinem asper-
sionem, id est: ad sanguinem Christi super nos effu-
sum et aspersum. Sanguis Christi pro nobis in cruce
fusus est; singulis autem quas quædam aspersione
per fidem et sacramenta applicatur. Est hic allusio ad
aspersione sanguinis factam a Moyse, Exod. 24.

MELIUS LOQUENTEM QUAM ABEL; Græc.: Prestansiora
verba pro Abel; id est, qui melior loquitur quam
sanguis Abel, qui vindictam postulat; sanguis autem

Et multorum millium angelorum frequentia, ut
non simpliciter multa milia, sed valde multa, milita
sanctorum angelorum significant voluerit Apostolas.
Ostendit hic locus etiam angelos pertinere ad Ecclesiæ
Christi, et unam nobiscum Dei civitatem con-
stiture, sicut docet Augustinus, lib. 10 de Civit.
Dei, cap. 7, non quod et ipsi redempti sint sanguine
Christi, sed quia Christus sua passione promovit ut
tum angelis quam hominibus in unam Ecclesiæ collig-
tis, ipse tanquam omnium caput præsticetur, Eph. 1.

Vers. 25. — Et Ecclesiæ primitivarum, qui con-
scripti sunt in celis. Sensus est: Aggregati estis et
ascripti in societatem eorum qui præ ceteris mortali-
bus electi sunt a Deo, et ab aliis separati, tanquam
primogeniti, et in civitate tanquam beatitudinis con-
testis heredes, conscripsi.

Et iudicem omnium Deum, q. d.: Per fidem access-
tatem ad Deum, qui est iudex omnium, qui per Chris-
tum iudicatur est vivos et mortuos.

Et spiritus justorum perfectorum. Recit plerique om-
nes intelligent plurimam hominum animas suis corporibus
extatas, et apud Deum viventes. Sed quoniam
Hebrei ad iustorum perfectorum spiritus accesserant?
utique per charitatem, quia illis conjugebantur, et
per spiritum quæ ad eandem felicitatem aspirabant.

Vers. 24. — Et testamento novi mediatorem Jesum.
Accessistis ad Christum, qui bona celestia, quæ ipse
novo testamento promisit, regis præstas, conci-
litus et exhibet. Nam id est novi testamenti mediator esse

Christi misericordiam loquuntur etiam pro suis interficitoribus.

VERS. 25. — VIDETE NE RECUSETIS LOQUENTEM. Comparisonem exhortatione concludit: Tantā preventi gratia, videte in Christum, per suum sanguinem meliora, scilicet remissionem peccatorum, loquentem recusatis, id est, ne aspernemini, ne repellatis, à fide deficiente.

SÍ ENIM ILLI, id est, patres vestri, non effugerunt, scilicet diuinam uitiationem, recusantes eum, id est, angelum qui SUPER TERRAM in monte Sínd ipsi loquebatur.

MULTO MAGIS, supple, non effugiemus, seu multi minus effugimus supplicium,

Nos Christiani, qui Christum de cœli, ubi regnat, NOVIS LOQUENTEM, AVERTIMUS, id est, repellimus; ejus doctrinam et mandata respondeamus. In Graeco est tantum: *Nos illam de cœli avertasi.* Christus nobis de cœlo loquitur per Evangelium, per suos legatos et ministros, per miracula, per internas inspirationes.

VERS. 26. — CUIUS, id est, Christi ut Dei, VOX MOYIT TERRAM TUNC, scilicet, cum daretur lex in monte Sínd,

NUNC AUTEM, id est, pro tempore novi Testamenti, REPROMISSIT; Graec., denunziavit, id est, promisit per Aggeum prophetam, DICENS: ADIUC SEMEL ET NON SINA TANTUM ET TERRAM, SED ET COELUM NOVERO. D. Paulus pro suo more Septuaginta sequitur. Juxta Hieronim. D. Hieronimus verit: *Adhuc unum modicum,* id est: *Adhuc unum tempus,* et quidem modicum, et commovebo, etc. Diversitas est in explicandis hie Aggei verbis; Aggeus enim loquitur de primo Christi adventu; hinc multi mentem Apostoli hie de eodem adventu explicant. At vero similius est Apostolum hic loqui de coniunctio futura in iudicio generali, seu in

ut promissionem accipiant, qui vocati sunt aeterna habitudi, cap. 9.
Et sanguinis aspersione, id est, sanguinem Christi super nos effusione et expersum. Hoc autem accesserunt Hebrewi, quando per fidem et Baptismum incorporei fuerant Christo.

Melius loquentem quam Abel, melius loquentem quam loquebatur sanguis Abel. Sanguis enim Abel vindictam loquebatur, Gen. 4; sanguis autem Christi melius loquitur, quia veniam loquuntur et gratiam. Clamat misericordiam, gratiam et remissionem peccatorum.

VERS. 25. — Videate ne recusetis loquentem, scilicet Christum ipsum, qui, ut sequitur, è cœlo loquitur nobis, omnibus venienti proponens, omnesque ad salutem per Evangelii sui ministros, invitans; aut simplieriter recusatis, aut (quod deterius est) etiam contumescatis, sed vocem eius audite perseveranter, donec Hodie cognominatur, sicut admonuit supra, cap. 5.

Si enim illi non effugerint, recusantes eum qui super errant loquebatur, Deum potius quam Moysen intellige et convenit per eum qui loquebatur super terram. Igitur cum Lyrano angelum hic intelligi puto per eum qui loquebatur super terram, et quemadmodum angelum populi duxerat atque custodem, de quo Dominus ita praepcepit. Exod. 25: *Observa eum, et audi vocem eius,* nec, etc. Euangelium angelum, quem in monte, ex Dei persona loquentem audierant et recusaverant dicitur.

secundo adventu Christi. Nec mirum est quid per accommodationem, seu per extensionem, secundo Christi adventu applicet Apostolus quod propheta de primo dixit, cum exhortans; non disputans, hic agat. Duabus igitur rationibus uitetur ut Hebreos excusat ad obediendum Christo. Primi sumitur ex punitione coram qui legi Mosaicis non obedierunt; secunda ex rigore iudicie futuri; quasi dicere: Videate ne recusetis Christum vobis loquentem, alioquin non evadetis penas ab eo tanquam judge infligendas.

VERS. 27. — QUOD AUTEM: ADIUC SEMEL, DICIT; Graec.: *Illiad autem, adhuc semel, declarat, etc.*; Syr.: *Per hoc autem quod dicit, semel, ostendit immutacionem coram quo mutantur, ut permaneant ea que sunt motus expertise.*

DECLARAT MOBILIA TRANSLATIONEM. Qui explicant Aggei verba de primo Christi adventu, per mobilia hie intelligunt pertinentia ad vetus Testamentum, de quibus cap. 9, scilicet tabernaculum, arcum, mensam, etc.; qui autem explicant de secundo Christi adventu, per mobilia intelligent cœlum et terram; sensusque, hac esse transmutanda, ut deinceps maneat in aeternum cœli novi, terra nova, scilicet regnum Christi consummatum. Nec mirum est si transmutentur à Christo, utpote ab ipso facta, et ad id facta.

VERS. 28. — Iraque, id est: Cum haec ita sint, Christus scilicet sit cœlum et terram immutatur, ut regnum sibi paret immutabile,

REGNUM IMMOBILE SUSCIPIENTES, id est, nos Christiani regnum illud spe firmâ suscipientes, apprehendentes.

HABEMUS GRATIAM; Graec., habeamus; Syr., amplectamur; id est, constantierit euanus Christianismi gratiam;

tes: *Non loquatur nobis Dominus,* postea senserunt vindicem suarum transgressionum.

Mulius magis nos, qui de cœli loquentem nobis avertimus, subiungi, non effugiemus; qui scilicet, aversamur et repellimus Deum et hominem, qui è cœlo locutus est nobis, cum post ascensionem statum legem evangelicam promulgavit in Sion in Pentecoste, et è cœlo misericordia sanctum.

VERS. 26. — *Lux vox novi terram tunc. Mox,* id est, concussum. Christum vult vox sua, quam angel ministerio excitabat, tunc quando data est lex, terram concusserat; q. d. Videate ne recusetis Christum loquentem, quia Christus potentissimus est legislator, iudex et vindicem.

Nunc autem reprobritini dicens: *Adhuc semel; et ego movebo non solam terram, sed et cœlum,* scilicet adventu meo ad iudicium. Tunc enim, ut totius mundi fiat innovatio, neenon ad terrorum venientes iudicis, omnia elementa commovenda sunt, cœlum, terram, mare.

Vers. 27. — QUOD AUTEM, adhuc semel, etc. Prophetæ cœlum, adhuc semel, declaravimus quod elementa (quæ nomine cœli et terræ comprehenduntur) concutientia sint, et in aliæ faciem transmutanda, ut illa maneat in aliis statum non amplius commutanda, que libet succedit, id est, novi cœli et nova terra, in quibus justitia habitat. Per hanc autem in iudiciorum regnum Christi consummatum.

Vers. 28. — Itaque regnum immobile suscipientes, etc.

PER QUAM SERVANUS...; Graec., grātē Deo; Syr., ac placeamus Deo; id est: Per quam ita Deo serviamus, ut et ipsi placeamus;

GUD METU ET REVERENTIA; Graec.: *Cum reverentia et religione,* id est: Serviamus, inquit, cum metu pudico, ne quid turpe coram eo faciamus, et cum reverentia religiosa coram eo ambulantes:

VERS. 29. — ETENIM DEUS NOSTER IGNIS CONSUMENS EST; Deut. 4, 24; Syr.: *Ignis devorans est;* id est,

Regnum immobile vocat legem evangelicam, per quam Christus regnat in nobis, nosque in eis reges facit, hic per gratiam, et in futuro per gloriam, quod regnum Dei, sive regnum coelorum possidemus.

Vers. 29. — ETENIM Deus noster ignis consumens

instar ignis flagrantissimi, legis sua violatores in momentu ure, torquere et consumere potest. Deus, ut charitas, ignis est consumans creaturam sibi fidelen; ut justitia, est ignis torquens, consumens rebiles. Alterutrum necessariò eligendum, aut consumari, aut consumi. O Deus charitas, ure modo cor et renes meos tui amoris igne quo aliquando in te transformatus consumerem, et nunquam justitiae tua igne consumer in eternâ morte.

est. Vox etenim dat causam cur Deo cum metu et reverentia servire debeamus. Causa hæc est, quod Deus noster instar ignis panis, urit et consumit eos qui carnem hoc suo metu et reverenti.

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notandam, et ad proximam redigenda.

1º Recordare quod vita christiana cursus et ceterum est; cursu certamus: quod hujus eurus via difficulter est et aspera; per spinas, per tribulationes, per crucis, per medios hostes, per exilia, per bonorum rapinam nobis est currentum. Hinc omnibus Christianis Apostolus dicit: *Per patientem curramus,* etc.

2º Recordare quod à hanc patientem habendam aspiciendus sit Jesus Christus, fidei nostra auctor et consummator. Primus hanc initit, illus aspiratus suis sanguine delinquit; primus ad metam pervenit: hincque nos hic currentes spectat, nobisque corona preparat. Ecce video *caslos apertos et Jesum stantem à dextris Dei,* ait Stephanus patiens et per patientem eurus. Sedebat Christus in dexterâ Dei, ut sapè D. Paulus ait; at ubi sumus discipulorum per patientem vidi currentem, surrexit, stans collitus pro imitatore suo; preparat illi triumphum, obviam venit enim coronatorum. Haec tu cogita patiens, aspice Christum duco tuum, exemplar tuum, coronatorem tuum: curre post ipsum; ad hoc tibi præstat: curre sicut ipse, ipsius sequere vestiga; id est passus est: curre ad ipsum, est enim meta, terminus et præmium.

3º Trias cogita in passione Christi; sii. D. Thomas, iuxta secundum versiculum hujus capituli: *Qui proposito sibi gaudio.* Quid contempti? gaudium, gloria, opes, etc.; et tu temporalia contemne. Quid sustinuit? crux, mortis crux, eructa beatitudine, compara passionem, crucem tuum cum passione et cruce Christi, et te pudebit tam levia patientem decifere animo: *Nondum usque,* etc. Quid promiserit? sessionem ad dexteram Patris; si te labor terret, merces invitet; si compateris, et conglorificaberis. Itaque ne deficitas in passionibus, cogita et recognoscit Christum. Quis ille? Filius Dei. Quæ passus est? crucifixus, probra, mortem acerbam. Quomodo? liberè, voluntari; quia dilexit nos, proposito sibi gaudio præstatu crucem, etc. A quibus? à peccatoribus. Pro quibus patiebatur? pro nobis omnibus, et consequenter pro te. Haec tibi bene cogitanti quid durum esse poteris?

3º In passionibus recordare divina hujus consola-

tions de quâ v. 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. Deus nos castigans est pater amantissimus; magister nostri profectus zelantissimus; nos ingit, erudit, perficit, ut simus filii, sancti, puri, perfecti, sicut ipse sanctus, purus, perfectus est; ut simus aeterni illius felicitatis consortes. Vid: quinque consolationes rationes in afflictionibus ex B. Paulo collectas, in comm. v. 8. Illeque disce noi secundum sensum de passionibus judicare, sed secundum fidem.

4º Observa notas et proprietates Ecclesie in versibus 22, 25, 24. Est visibilis, ut mons; una, ut civitas Dei Spiritu unita; sancta, ut Jerusalem coelestis, in qua Deus adoratur in spiritu et veritate; catholicæ, angelos et sancti omnes complectens; apostolica, per Spiritum sanctum, apostolorum ministerio, fundata et gubernata; christiana, habens Christum mediatorum, pontificem et victimam, cuius sanguis clamat pro nobis; divina, opus, sedes et dominus Dei. Vide, o Christianæ, cuius civitatis sis civis, cuius dominus sis domesticus, cuius corporis sis membrum; et consequenter vide cuius sanctitatis debetas esse participes. Tua ergo vocatio responde; vide ne recuses Christum tibi de cœlo loquentem.

5º Ibidem observare poteris veteris et novae legis convenientias et inconvenientes. Convenientia quod utraque promulgata est quinqueagesimo die à Paschate, illa in Sina, hinc in Sion: ibi terra motu mons contrahuit; hic dominus apostolorum: ibi inter flammam ignis et micantia fulgura turbo ventorum et fragor tonitruum personum; hic cum igne carum visione linguarum sonitus pariter de cœlo, tanquam spiritus vehementis advenit: ibi clangor buccinæ legis verba perspernit; hic tuba evangelica apostolorum ore insonuit; S. Hieronymus ad Fabiolam. Disconvenientia in multis, quæ D. Paulus habet v. 22, 23, 24.

Multo præstantior est lex Christi; hanc præcellentiam vide ibidem.

Brevis ex D. Augustino differencia legis et Evangelii est timor et amor.

Fuse D. Thomas hic explicat et veteris legis terrorum, et novæ legis amorem.